YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUN/6-SON, VI-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
VI-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin oʻgʻli, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshligʻi
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ISLOMIY BANK FAOLIYATI TO‘G‘RISIDAGI QONUNNI AMALIYOTGA TATBIQ ETISH: O‘ZBEKISTONDA MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNING KONTSEPTUAL, METODOLOGIK VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI 12
Abdullayev Azamat Akbar o‘g‘li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В ОРГАНИЗАЦИЯХ РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛИ НА ОСНОВЕ ОЦЕНКИ ОПЕРАТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО ЦИКЛА 17
Джуманиязова Сабина Михайловна

PAXTA TOZALASH USKUNALARI DETALLARINING XIZMAT MUDDATINI OSHIRISH UCHUN GETEROKOMPOZIT POLIMER MATERIALLAR TARKIBINI ISHLAB CHIQISH 22
Bakirov Lutfillo Yuldoshaliyevich

O‘ZBEKISTONDA ERKIN IQTISODIY ZONALAR FAOLIYATI: TAHLIL VA NATIJALAR 29
Ubaydullayev Muxammadjon Abdusamad o‘g‘li
Akbarov Diyorbek Ashirali o‘g‘li

TRANSFORMING CORPORATE GOVERNANCE TO MEET THE CHALLENGES OF MODERN BUSINESS MODELS 32
F. Djalilov

O‘ZBEKISTONDA QURILISH SOHASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ULARNI BAHOLASH 41
Abdullayev Axror Jaxbarovich

ЭКОНОМИКА ГОРОДСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ: ПОТЕНЦИАЛ ЭЛЕКТРИФИКАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ТРАНСПОРТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 47
Махкамова Надира Саидмуратовна

MINTAQA TUMANLARI O‘RTASIDAGI INVESTITSIYA VA BANDLIK NOMUTANOSIBLIKLARI HAMDA ULARNI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 55
Ergashev Sherali Erali o‘g‘li

BUXORO VILOYATI IQTISODIYOTINING STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYASI: AGRAR MODELDAN DIVERSIFIKATSIYALASHGAN TUZILMAGA O‘TISH TENDENSIYALARI (2020–2024-YILLAR) 60
Ergashev Sherali Erali o‘g‘li

IQTISODIYOTNI ERKINLASHTIRISHNING HOZIRGI BOSQICHIDA BANK TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNDA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY PRINSIPLARINI JORIY ETISH 65
Tashmatov Shuhrat Hamrayevich

MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA XIZMATLAR KO‘RSATISH IMKONIYATI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI 71
Xalimov Shaxboz Xalimovich

O‘ZBEKISTONDA AVLODLARARO TRANSFERTLARNING NAZARIY ASOSLARI VA IQTISODIY MAZMUNI 77
Mamadaliyeva Xafiza Xoldarovna
To‘rayev Mirzohid Hoshim o‘g‘li

SUN’IY INTELLEKTNING O‘ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI 83
Hamidova Shahzoda Odiljanovna

IQTISODIYOTDA SHAFFOFLIK, ISHONCH VA SAMARADORLIKNI TA’MINLASHDA AUDITORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURLIGI 88
Sabirova Nodira Komil qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RAQAMLI VALYUTALARNING IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI 95
Nabiyeva Zilola Saydulla qizi
XORAZM VILOYATIDA HUDUDIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI 101
Avazbek Xalbekov
IMPLEMENTATION OF PARETO ANALYSIS, SENSITIVITY ANALYSIS AND CVP MODELING TOOLS AT SATURN METAL LLC 108
Musaeva Shoira Azimovna
YOG'-MOY KORXONALARINING TA'MINOT ZANJIRINI TAKOMILLASHTIRISHDA SCOR (SUPPLY CHAIN OPERATIONS REFERENCE) MODELIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI 116
Yuldashev Abduxakim Abdukarimovich
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПРИЗНАНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ НЕФОРМАЛЬНОГО И ИНФОРМАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 122
Анвар Аллабергенов
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLARNING YASHIL INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI 128
Allanazarova B.K.
BIOIQTISODIYOT-BARQAROR RIVOJLANISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARIDAN BIRI 135
Azimova Muxlisa Alisherbekovna
KICHIK BIZNES TIZIMINING SINERGETIKEKONOMETRIK MODELINI ISHLAB CHIQISH VA UNING PARAMETRLARINI BAHOLASH 139
Atamuratova Gulrux Muzafarovna
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 145
Xoltoyev Mirusmon Mirxamit o'g'li
KIMYO SANOATI KORXONALARINING DIVERSIFIKATSIYALASHUV DARAJASINI NORMALLASHTIRILGAN ENTROPIYA INDEKSI ASOSIDA BAHOLASH 149
Razikov Otabek Rustamovich
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA YO'NALISHLARI 157
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna
MINTAQA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA BAHOLASH. (Xorazm viloyati misolida) 165
Bekjanov Dilmurod Yuldashevich
Narmetova Dilafruz Azamatovna
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ 170
Ахмедова Шахноза Козим кизи
KREDITLASH VA MIKROQARZ TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 175
Elbekov Jasur Ergash o'g'li
O'ZBEKISTONDA AHOLINING UZOQ MUDDATLI FOYDALANILADIGAN TOVARLAR BILAN TA'MINLANISH DARAJASINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASH 181
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna
ВНЕДРЕНИЕ ЦВЕТОВОЙ СИСТЕМЫ ПАКЕТОВ ДЛЯ РАЗДЕЛЬНОГО СБОРА ТВЁРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ В Г. ТАШКЕНТЕ: АДАПТАЦИЯ КОРЕЙСКОЙ МОДЕЛИ НА УРОВНЕ ДОМОХОЗЯЙСТВ 189
Джусупов Кубанычбек
ATMOSFERA HAVOSINI MUHOFAZA QILISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI: ZAMONAVIY YONDASHUV VA INNOVATSION YECHIMLAR 196
Shamuratov Shahzod Janibek o'g'li
SHAHARSOZLIKDA BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASINI JORIY ETISH 200
Eshov Sherko'zi Asatulloyevich

THE ROLE OF TAXES IN THE FORMATION OF LOCAL BUDGET REVENUES 205
Kimsanbaeva Maftuna Bakhodirovna
DETERMINANTS OF STAKEHOLDER SATISFACTION WITH CUSTOMS CLEARANCE IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS 209
Khanifakhon Solikhova
BANDLIKNI TA'MINLASHNING INNOVATSION YO'NALISHLARI (Xorazm viloyati misolida) 213
Z. Sh. Matniyozova
JIZZAX VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI BAHOLASH VA ISHLAB CHIQARISH HAJMINI PROGNOZLASH 218
Umirova Gulmira Shodiboy qizi
ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ НИЗКОУГЛЕРОДНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ В ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА 224
Расулкулов Жамшидбек Акрамкулович
KORPORATIV BARQARORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK JAVOBGARLIKNING O'RNI VA AHAMIYATI 233
Komilova Guli Bagandik qizi
THE ROLE OF DIGITAL INFRASTRUCTURE IN PROMOTING GREEN ECONOMIC GROWTH: EVIDENCE FROM CENTRAL ASIAN ECONOMIES 238
Eshboyev Mirjalol Baxrom o'g'li
Ozatbekova Ozodaxon Nodirbek qizi
ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОЕ ИНТЕРВАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ СРЕДНЕГО ЗНАЧЕНИЯ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ, ПРИТЯГИВАЮЩЕГОСЯ К УСТОЙЧИВОМУ РАСПРЕДЕЛЕНИЮ 250
Турсунов Гафур Таирович
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY HISOBOTI MUSTAQIL AUDITINING MOHIYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI: BANK FAOLIYATIGA XOS RISK OMILLARINI TASNIFLASH 259
Ibragimov Nodirbek Baxodir o'g'li
DEMOKRATIK TANLOV VA PROGRESSIV SOLIQQA TORTISHNING BARQARORLIGI 266
Malika Sharipova Maxmudjon qizi
O'ZBEKISTON SHAROITIDA YASHIL ENERGETIKA MANBALARINI UTILIZATSIYA QILISHNING HUQUQIY ASOSLARI 273
Ibadov Shoxrux Axmatilloyevich
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH ASOSIDA TEMIR YO'L TRANSPORTI IQTISODIY FAOLIYATINI PROGNOZLASH: 2030-YILGACHA SSENARIY TAHLILI 277
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI KORXONALARINING EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDA MARKETING DASTURINING O'RNI 283
Musayeva Shoira Azimovna
O'ZBEKISTONDA ISH BERUVCHINING FUQAROLIK JAVOBGARLIGINI MAJBURIY SUG'URTA QILISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH 289
Karimberdiyeva Dilrabo Rasulovna

BANK TAVAKKALCHILIKLARINI BOSHQARISHDA SUG'URTA INSTRUMENTLARINI QO'LLASH AMALIYOTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 296
Matkarimova Ayman Jengisbaevna
O'ZBEKISTONDA AGROSUG'URTA BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY VA HUQUQIY OMILLARI 303
Jo'rayeva Sarvinoz Baxtiyor qizi
BOSHQARISHDA SUG'URTA INSTRUMENTLARINI QO'LLASH AMALIYOTI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 309
Mustafayeva Sevara Rustamovna
O'ZBEKISTONDA SHAXSIY SUG'URTA XIZMATLARI BOZORINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 314
Qodirova Farangiz Komilovna
COMPARATIVE ANALYSIS OF TOURISTS' HOTEL SELECTION PREFERENCES

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IN THE MAJOR TOURISM REGIONS OF UZBEKISTAN 320
Sardor Kuvandikov
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH METODOLOGIYASINING USTUVOR YO'NALISHLARI 329
Madenova Elmira Nizamatdinovna
BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI 334
Shoyev Davronbek Axmadjonovich
O'ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHI KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA TARMOQNI 2032-YILGACHA RIVOJLANTIRISHNI PROGNOZLASH 340
Usmonov Mirumar Abdulla o'g'li
YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJINING DRAYVERI SIFATIDA DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH 349
Jannazarova Gauxar Kaipnazarovna
Raxmatova Sevinch Sobir qizi
O'ZBEKISTONDA IFRSGA O'TISH JARAYONIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING BOSHQARUV QARORLARIGA TA'SIRI: UZAUTO MOTORS MISOLIDA 353
Samaroxonov Asqarxon Jamolxon o'g'li
Jo'rayeva Zahro Toshpo'latovna
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI 358
Pyotr Kim
TOSHKENT VILOYATI BO'STONLIQ TUMANIDA TURISTIK ZONALARNI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUVNING TASHKILIYIQTISODIY AHAMIYATI (DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA) 364
Tolibboyev Zafarbek Axror o'g'li
TURIZM SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 372
Qarshiboyev Lochinbek Xusan o'g'li
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ASOSIY VOSITALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI TAHLILINI MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 379
Muxidinov Ayubbek Nuritdinovich
QASHQADARYODA NODAVLAT UNIVERSITETLARINING TASHKILIY RIVOJLANISHI: TALABALAR VA XODIMLAR POTENSIALINI TARKIBIY VA DEMOGRAFIK TAHLIL 382
Rahimov Sardor Uralovich

O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARINING JOYLASHUVINING HOZIRGI HOLATI 388
Kudratov Muhammad Rustamovich
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA STATISTIK MA'LUMOTLARNI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAHLIL QILISH IMKONIYATLARI 393
Umarov Abbos Nuriddin o'g'li
ТРАНСФОРМАЦИЯ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УЗБЕКИСТАНА И РОССИИ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ, СТРУКТУРНАЯ ВЗАИМОЗАВИСИМОСТЬ И СЦЕНАРИИ РАЗВИТИЯ 400
Муниса Турдибаева
TURIZM SOHASIDA SIRKULYAR IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 410
Yuldosheva Laylo Isroilovna
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 416
Oramov Jahongir Jo'rayevich
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MUNOSABATLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH 421
Ollokulova Feruza Mansurovna
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA YUQORI TEXNOLOGIK USKUNALARNI XARID QILISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA UMUMIY EGALIK QIYMATI (TCO)

KONSEPSIYASINING AHAMIYATI 428
Dadamuxamedov Abduvaxob Abduvaxidovich
MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOTNI TUZISH VA TAQDIM ETISH HAMDA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH 433
Xalilov Bahromjon Bahodirovich
O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGINING SAMARADORLIGINI TA’MINLASHDA ZAMONAVIY SUG‘URTA MEXANIZMLARINI JORIY ETISH 441
Kalenov K.T.
TIJORAT BANKLARIDA IPOTEKA KREDITLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 445
Sobirov Sayfiddin Baxrom o‘g‘li
ADIR EKOTIZIMLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGI KO‘RSATKICHLARI TAHLILI 455
Qodirov Hamidullo Madaminjonovich
AQSH VA XITOY O‘RTASIDAGI SAVDO URUSHINING JAHON IQTISODIYOTIGA TA’SIRI 466
Maxmudillayev Bahromjon Shavkatjon o‘g‘li
O‘ZBEKISTON FERMERLARINING XALQARO BOZORLARGA KIRISHINI KENGAYTIRISHDA EKSPORT KOOPERATSIYALARIDA ISHTIROK ETISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARNI MARJINAL BAHOLASH 472
Tursunqulov G‘olibjon Shavkat o‘g‘li
TECHNOLOGY AND MODERN TOURISM: PAVING THE WAY FOR A SUSTAINABLE ENVIRONMENT 482
Freshta Qayoumi
SUG‘URTA KOMPANIYALARIDA INVESTITSIYA PORTFELINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI 488
Ergashev Olim Kenjayevich
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG‘URTA SEKTORIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 496
Ergashev Olim Kenjayevich
ВЛИЯНИЕ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ НА ПОВЫШЕНИИ РЕСУРСНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИКИ 503
Т.В. Ким
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY HISOBOTI AUDITIGA KOMPYUTERLASHTIRILGAN AUDIT USULLARI (CAATS) VA TAHLILIY AMALLARNI JORIY ETISH 509
Ibragimov Nodirbek Baxodir o‘g‘li
JAMIYAT EVOLYUSIYASIDA BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHNING AHAMIYATIGA DOIR NAZARIY TALQINLAR 516
Aripov Oybek Abdullayevich
Rustamov Dilshodjon Shaydullo o‘g‘li
SUG‘URTA FAOLIYATINI BOSHQARISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI 523
Umarova Aziza Hamidovna
O‘ZBEKISTON MAJBURIY SUG‘URTA BOZORIDA TARIF SIYOSATINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 529
Qo‘ziyeva Nozima G‘ayrat qizi
O‘ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSIYALARNI FAOL JALB QILISH XUSUSIDA 535
Artikbayev Dilshod Mumindjanovich
O‘ZBEKISTONDA DUKKAKLI EKINLAR BOZORIDA NARX O‘ZGARUVCHANLIGI VA FERMERLARNING DAROMAD BARQARORLIGI 541
Islamova Malika Ilyos qizi
ISLOM MOLIYASI VA YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH 547
Jo‘raqulova Muhlisa Jahongir qizi
СОВРЕМЕННЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УГРОЗЫ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ И ПРИЧИНЫ ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ 553
Петр Ким
BAA VA O‘ZBEKISTONDA ISLOMIY BANKCHILIK TO‘G‘RISIDAGI QONUNLARNING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI 559

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Bektemirov Muhiddin Shomirza o'g'li
QURILISH KORXONALARIDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI BOSHQARUV TIZIMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI 564

Arifdjanova Zilola Dilshodovna
YENGIL SANOAT KORXONALARI FAOLIYATIDA MARKETING KOMMUNIKATSIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH (Buxoro viloyati to'qimachilik korxonalari misolida) 570

Muxsinov Bekzod Toxirovich
JAHON TURIZMIDA DIVERSIFIKATSIYA, GLOBALLASHUV, GLOKALLASHUV TENDENSIYALARI 579

Raxmatulla Hayitboyev
ANALYSIS OF FINANCIAL SUPPORT MANAGEMENT MECHANISMS IN JOINT-STOCK COMPANIES 585

Abduboqiyev Muxammad Sharofitdinovich
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA SHERIKCHILIK ALOQALARI MEXANIZMINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida) 591

Muratbaeva Aziza Nasir qizi
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING JAHON TAJRIBALARINI O'RGANISH 599

Fayziyev Manuchehr Sharofiddinovich
INVESTITSIYA DASTURLARI VA LOYIHALARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI MENEJMENTNING MOHIYATI VA O'RNI 604

Ahmedova Dilnoza Muzaffarovna
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI SUG'URTA EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 607

Nomozova Qumri Isoyevna
YOSHLAR TADBIRKORLIGI: TUSHUNCHAVIY MOHIYATI VA BOSHQARUVINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 613

Gulomqodirova Ma'mura Saydumarxon qizi
AKTIVLAR BO'YICHA EHTIMOLIY YO'QOTISHLARGA DOIR ZAXIRALARNING TIJORAT BANKLARI FOYDASINI SOLIQQA TORTISHDAGI AHAMIYATI 619

Turanov M. Sh.
G'AZNACHILIKDA PUL OQIMLARI USTIDAN KOMPLEKS MONITORINGNI TAKOMILLASHTIRISH: SHARTNOMALAR VA TO'LOVLAR NAZORATINI RAQAMLASHTIRISH 625

Shodmonkulova Shahlo Olimjon qizi
MANAGING THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS 638

Jumaeva D.Kh
Khamidova N.K
MANAGING HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN ENTERPRISES IN THE DIGITAL ECONOMY 642

Jumaeva D. Kh.
Pulotov Sh. Sh.
TIJORAT BANKLARIDA LIKVIDLIKNI BOSHQARISH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI 647

Tojiyev Rahmatilla Rahmonovich
IQTISODIYOT TARMOQLARIDA EKONOMETRIK MODELLARDAN SAMARALI FOYDALANISH 654

Aydaniyazova Baxtigul Abilkasimovna
MAMLAKATNI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHNING MAKROIQTISODIY JIHATLARI 658

Sagieva Moldir Orazbay qizi
XORAZM VILOYATI EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHNING STRATEGIK OMILLARI VA ISTIQBOLLARI 662

Yaqubov San'at Shonazarovich
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOBINI AMALGA OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI 668

Yahyoyev To'lqin Ismatulla o'g'li
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОРНО-ХИМИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ И МОДЕЛЬ ЕГО АДАПТАЦИИ К УСЛОВИЯМ УЗБЕКИСТАНА 673

Мирсаидова Шахноза Аресланбековна
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOBI VA TAHLILINI XALQARO

STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO‘NALISHLARI 678
Yahyoyev To‘lqin Ismatulla o‘g‘li
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИЙ 682
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна
XORAZM VILOYATIDA ULGURJI VA CHAKANA SAVDONING STATISTIK TAHLILI 686
Sabirova Oysuluv Shonazarovna
O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIM TIZIMIDA XALQAROLASHISHNING ASOSIY XUSUSIYATLARI 693
Jurayev Abror Turobovich
O‘ZBEKISTONDAGI YETAKCHI TIJORAT BANKLARINING KREDITLARI VA DEPOZITLARINING TAHLILI 698
Shodiyev Odiljon Salim o‘g‘li
DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI 702
Sabirov Mirza Qilichbayevich
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI TADBIRKORLIK ASOSIDA QO‘LLABQUVVATLASHDA INNOVATSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI 706
Jubanova Bayramgul Aymuratovna
SYSTEMATIZATION OF ESG INDICATORS AT THE LEVELS OF TOURISM ENTERPRISES, REGIONS AND THE NATIONAL ECONOMY 710
Makhmudova N.U.
O‘ZBEKISTON TURIZM DESTINATSIYASINING XALQARO IMIDJI: BRENDING VA MARKETING TAHLILI 716
Atajanova Shaxnoza
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO‘RSATKICHLARI 720
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna
RECONCILING GROWTH AND ECOLOGY: ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY IN HYDROCARBON MARKETS 725
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi
THE STATE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE ELECTRIC POWER SYSTEM IN UZBEKISTAN 729
Surayyo Khabibullayevna Khakimdjanova
SUV TANQISLIGI SHAROITIDA EKINLAR HOSILDORLIGINI BAHOLASHNING XORIJIY TAJRIBASI VA ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLARI 733
Turayev Tolib
ИСПОЛЬЗВАНИЕ РЕКЛАМЫ В ПРОДВИЖЕНИИ ТОВАРОВ НА ЗАРУБЕЖНЫХ РЫНКАХ: ПЕРЕДОВОЙ ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 742
Абдуллаев Азиз Курбанович
INSON KAPITALIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KO‘P MEZONLI BAHOLASH MODELI: HUDUDLAR KESIMIDA QIYOSIY TAHLIL 748
Yusubboyeva Dinora Qudrat qizi
BYUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDIT OBYEKTLARINI TANLASHDA RISK DARAJASINI MIQDORIY BAHOLASH METODIKASI 754
Misirov Akbarali Pardaboyevich
TOSHKENT METROPOLITENI FAOLIYATI SAMARADORLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH MEXANIZMINI XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 761
Xamrayev Jamshid Panjiyevich

TOSHKENT METROPOLITENI FAOLIYATI SAMARADORLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH MEXANIZMINI XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Xamrayev Jamshid Panjiyevich
Toshkent kimyo-texnologiya instituti mustaqil tadqiqotchisi (DSc),
“Toshkent metropoliteni” AJ “Iqtisod, moliya va mehnatni tashkil etish” xizmati boshlig‘i o‘rinbosari
E-mail: nft@tashmetro.uz

Annotatsiya. Maqolada Toshkent metropoliteni faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish va daromadlar bazasini kengaytirish masalalari xorijiy metro operatorlari tajribasi asosida tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi tarif va notarif daromad manbalarini uyg‘unlashtiruvchi, ijtimoiy maqbullikni saqlagan holda davlat subsidiyalariga bo‘lgan ehtiyojni bosqichma-bosqich qisqartirishga xizmat qiluvchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda qiyosiy, tizimli, institutsional va kontent-tahlil usullari qo‘llanilib, Gonkong MTR kompaniyasining “Rail + Property” modeli, Tokio Metrosining masofaga asoslangan tarif siyosati, stansiya hududlarini tijoratlashtirish hamda transportga yo‘naltirilgan rivojlanish amaliyoti o‘rganilgan. Natijalar Toshkent metropoliteni uchun differensial tariflar, abonementlar, manzilli imtiyozlar, reklama va savdo avtomatlari, Park & Ride tizimi, ko‘chmas mulk va yer qiymati o‘sishidan daromad olish, raqamli boshqaruv hamda asosiy samaradorlik ko‘rsatkichlari (KPI) asosida xarajatlarni nazorat qilishni o‘z ichiga oluvchi integratsiyalashgan mexanizmni joriy etish maqsadga muvofiqligini ko‘rsatdi. Muallif tomonidan mazkur mexanizmni uch bosqichda amalga oshirish hamda uning samaradorligini tarif tushumlari hisobidan operatsion xarajatlarni qoplash koeffitsiyenti (Farebox Recovery Ratio), bir yo‘lovchiga to‘g‘ri keladigan operatsion xarajat, notarif daromadlar ulushi va subsidiya yuki kabi ko‘rsatkichlar orqali baholash taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: metropoliten, operatsion samaradorlik, tarif siyosati, differensial tarif, notarif daromad, Rail + Property, transportga yo‘naltirilgan rivojlanish, yer qiymatini qoplash, Park & Ride, raqamli boshqaruv.

Abstract. This article examines ways to improve the economic efficiency of the Tashkent Metro and expand its revenue base by drawing on the experience of international metro operators. The study aims to develop an organizational and economic mechanism that integrates fare and non-fare revenue sources and gradually reduces the need for public subsidies while maintaining the social affordability of metro services. Comparative, systemic, institutional, and content analysis methods were applied to examine Hong Kong MTR’s “Rail + Property” model, Tokyo Metro’s distance-based fare policy, the commercialization of station areas, and transit-oriented development practices. The findings demonstrate the feasibility of introducing an integrated mechanism for the Tashkent Metro that includes differentiated fares, travel passes, targeted concessions, advertising and vending machines, the Park & Ride system, revenues derived from real estate and increases in land value, digital management, and cost control based on key performance indicators (KPIs). The author proposes implementing this mechanism in three stages and evaluating its effectiveness through indicators such as the farebox recovery ratio, operating cost per passenger, the share of non-fare revenue, and the subsidy burden.

Keywords: metro, operational efficiency, fare policy, differentiated fares, non-fare revenue, Rail + Property, transit-oriented development, land value capture, Park & Ride, digital management.

Аннотация. В статье исследуются вопросы повышения экономической эффективности деятельности Ташкентского метрополитена и расширения его доходной базы на основе опыта зарубежных операторов метро. Цель исследования заключается в разработке организационно-экономического механизма, объединяющего тарифные и нетарифные источники доходов и способствующего поэтапному снижению потребности в государственных субсидиях при сохранении социальной доступности услуг метрополитена. В исследовании применены сравнительный, системный,

институциональный методы и контент-анализ. Рассмотрены модель «Rail + Property» компании MTR Гонконга, тарифная политика Tokyo Metro, основанная на дальности поездки, коммерциализация станционных пространств и практика транзитно-ориентированного развития. Результаты исследования подтверждают целесообразность внедрения для Ташкентского метрополитена интегрированного механизма, включающего дифференцированные тарифы, проездные абонементы, адресные льготы, рекламу и торговые автоматы, систему Park & Ride, получение доходов от недвижимости и прироста стоимости земли, цифровое управление, а также контроль затрат на основе ключевых показателей эффективности (KPI). Автором предложены трёхэтапная реализация данного механизма и оценка его эффективности с помощью таких показателей, как коэффициент покрытия операционных расходов тарифными доходами (Farebox Recovery Ratio), операционные затраты на одного пассажира, доля нетарифных доходов и субсидийная нагрузка.

Ключевые слова: метрополитен, операционная эффективность, тарифная политика, дифференцированные тарифы, нетарифные доходы, Rail + Property, транзитно-ориентированное развитие, использование прироста стоимости земли, Park & Ride, цифровое управление.

KIRISH

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Toshkent metropoliteni faoliyatining samaradorligini oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida” 2021-yil 16-oktabrdagi PQ-5260-son qaroriga asosan Toshkent metropoliteni infratuzilmasini rivojlantirish borasida qoʻshimcha yerosti va yerusti metro yoʻnalishlari hamda metropoliten bekatlari barpo etildi [1].

Soʻnggi yillarda Yunusobod yoʻnalishida uzunligi 2,9 km boʻlgan yerosti metropoliten yoʻnalishining 2 ta bekati, Sergeli yerusti metropoliten yoʻnalishining 6,2 km uzunlikdagi 5 ta bekati hamda Yerusti halqa metropoliten yoʻnalishining I va II bosqichlari — 23,89 km uzunlikdagi 14 ta bekatdan iborat boʻlgan qismi foydalanishga topshirildi.

2021–2025-yillarda amalga oshirilgan ishlar natijasida metropoliten yoʻnalishining umumiy uzunligi 38 km dan 71,24 km ga, bekatlar soni 29 tadan 50 taga yetkazildi. Toshkent metropolitenida yoʻlovchilar tashish quvvati 2021-yilga nisbatan uch baravar oshib, kunlik yoʻlovchi tashish hajmi 360 ming yoʻlovchidan 1 million nafarga yetkazildi [3].

Tashkiliy-huquqiy islohotlar doirasida “Toshkent metropoliteni” davlat unitar korxonasi aksiyadorlik jamiyati shaklida qayta tashkil etildi.

Yirik shaharlarda metropoliten aholining harakatchanligini ta’minlash, avtomobil yoʻllaridagi tirbandlikni kamaytirish, vaqt va ekologik xarajatlarni qisqartirishga xizmat qiluvchi strategik infratuzilma hisoblanadi. Biroq metro tarmogʻini qurish va ekspluatatsiya qilish katta kapital va joriy xarajatlarni talab etadi. Shu sababli tariflarning ijtimoiy maqbul darajada saqlanishi bilan moliyaviy barqarorlikni ta’minlash oʻrtasida muvozanat topish transport siyosatidagi asosiy masalalardan biri boʻlib qolmoqda.

Oʻzbekistonda Toshkent metropoliteni tarmogʻini kengaytirish va boshqaruvini modernizatsiya qilish boʻyicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. 2021-yil 16-oktabrdagi PQ-5260-son qaror metropoliten faoliyati samaradorligini oshirish va rivojlantirish choralarini belgilagan [1]. 2025-yil 4-dekabrdagi PQ-368-son qaror Toshkent shahri transport tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish maqsadli koʻrsatkichlarini tasdiqlagan [2]. Tashkiliy-huquqiy islohotlar doirasida korxona aksiyadorlik jamiyati shaklida qayta tashkil etilgan boʻlsa, 2026-yil 15-maydagi PQ-191-son qarorda uni transformatsiya qilish, zamonaviy korporativ boshqaruvni joriy etish, moliyaviy hisobotni xalqaro standartlar asosida yuritish, yangi tarif tizimini shakllantirish hamda qoʻshimcha daromad manbalarini rivojlantirish vazifalari belgilangan [4].

Toshkent metropolitenida zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etish orqali yoʻlovchilarga xizmat koʻrsatish sifati va xavfsizligini hamda metropoliten infratuzilmasidan foydalanish samaradorligini yanada oshirish, shuningdek, metropoliten faoliyatini takomillashtirish maqsadida Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Toshkent shahrida transport tizimi boshqaruvini takomillashtirish hamda tirbandliklarning oldini olishga qaratilgan qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida” 2025-yil 4-dekabrdagi PQ-368-son qarori qabul qilindi. Ushbu qaror bilan Toshkent shahri transport tizimini 2030-yilgacha rivojlantirishning maqsadli koʻrsatkichlari belgilangan [2].

Shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Toshkent metropoliteni faoliyatining samaradorligini oshirishga doir qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida” 2026-yil 15-maydagi PQ-191-son qaroriga asosan, 2030-yilgacha metropolitenda yoʻlovchi tashishni rivojlantirishning asosiy maqsadlari va ustuvor vazifalari etib

metropolitenda tashiladigan kunlik yo‘lovchilar sonini 1,8 million nafarga, bekatlar sonini 79 taga va liniyalar uzunligini 103 km ga yetkazish ko‘zda tutilgan [4].

Ushbu qarorning 1-ilovasida “Toshkent metropoliteni” AJni transformatsiya qilish, zamonaviy boshqaruv mexanizmini joriy etish, yo‘lovchi tashish va poyezdlar harakati xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha yo‘l xaritasi ishlab chiqilgan bo‘lib, unga ko‘ra:

Toshkent shahrining bosh rejasi va rivojlanish dasturiga muvofiq “Ming o‘rik — Chilonzor buyum bozori” metropoliten liniyasini barpo etish bo‘yicha loyihaoldi baholash hujjatlarini ishlab chiqish. Bunda loyiha quyidagi ikki bosqichda amalga oshiriladi:

a) birinchi bosqichda — “Ming o‘rik — Janubiy” yo‘nalishi (6,5 km);

b) ikkinchi bosqichda — “Janubiy vokzal — Chilonzor buyum bozori” yo‘nalishi (5,5 km) [4].

Shu bilan birga, liniyalar va bekatlar sonining ko‘payishi ekspluatatsiya, energiya, ta’mirlash, harakat xavfsizligi va xodimlar bilan bog‘liq xarajatlarning o‘sishiga olib keladi. Yo‘l haqi tushumlari va budjet mablag‘lari bilan bir qatorda qo‘shimcha daromad manbalarini rivojlantirish metropolitenning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Xalqaro amaliyotda metro operatorlari masofaga, zonaga yoki vaqtga asoslangan tariflar, abonementlar, ko‘chmas mulk, reklama, savdo, stansiya hududlarini ijaraga berish, Park & Ride va yer qiymati o‘sishini qoplash kabi vositalardan kompleks foydalanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi xorijiy tajribani tizimlashtirish va Toshkent metropoliteni uchun operatsion samaradorlik hamda daromadlarni oshirishning integratsiyalashgan mexanizmini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari: metropoliten moliyalashtirish modellarini qiyosiy tahlil qilish; tarif va notarif daromad vositalarining afzallik hamda cheklovlarini aniqlash; Toshkent sharoitiga mos institutsional va iqtisodiy takliflarni shakllantirish; natijalarni baholash uchun KPI tizimini taklif etishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jamoat transportini moliyalashtirishga doir ilmiy adabiyotlarda tarif daromadlari bilan bir qatorda yer va ko‘chmas mulk qiymati o‘sishidan foydalanish muhim yo‘nalish sifatida ko‘rsatiladi. Cervero va Murakami Gonkongda temir yo‘l hamda ko‘chmas mulkni birgalikda rivojlantirish modeli transport infratuzilmasi bilan shaharsozlikni uyg‘unlashtirib, operatsion va kapital xarajatlarni qoplash imkonini berishini ta’kidlaydi [5].

Suzuki va hammualliflar transportga yo‘naltirilgan rivojlanish doirasida yer qiymatini qoplash mexanizmlarini davlat va xususiy sektor o‘rtasida qo‘shilgan qiymatni taqsimlash vositasi sifatida asoslaydi [6]. Bu yondashuv metro bekatlari atrofidagi yer uchastkalarini rejalashtirish, ijara huquqi, rivojlantirish loyihasi (development) to‘lovlari va qo‘shma loyihalar orqali infratuzilma moliyasini diversifikatsiya qilishga imkon beradi.

MTR Corporationning rasmiy materiallarida «Rail + Property» modeli ko‘chmas mulkdan olinadigan qiymatni yangi temir yo‘l infratuzilmasiga qayta investitsiya qilish va budjet xarajatlarini kamaytirish vositasi sifatida tavsiflanadi [7; 8]. Tokio Metroning 2025-yilgi integratsiyalashgan hisoboti esa transport biznesi bilan chakana savdo, ko‘chmas mulk va boshqa xizmatlarni birlashtirish, raqamli texnologiyalar hamda xarajatlar samaradorligini oshirishga ustuvorlik berilganini ko‘rsatadi [9].

Ushbu tadqiqotlardan kelib chiqadigan umumiy xulosa shundaki, metropoliten moliyaviy barqarorligining asosi bitta daromad manbai emas, balki tarif siyosati, yo‘lovchi oqimi, operatsion samaradorlik, ko‘chmas mulk va stansiya tijoratini o‘zaro uyg‘unlashtiruvchi kompleks yondashuvdir. Biroq mazkur vositalarni Toshkent sharoitiga joriy etishda aholi daromadlari, shaharsozlik huquqi, yer munosabatlari, raqamli to‘lov infratuzilmasi va korporativ boshqaruv darajasini hisobga olish zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda sifat va qiyosiy tahlilga asoslangan metodologik yondashuv qo‘llanildi. Birlamchi institutsional manbalar sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari, MTR Corporation va Tokio Metroning rasmiy hisobotlari, shuningdek, Jahon bankining transportga yo‘naltirilgan rivojlanish va yer qiymatini qoplashga oid nashrlari o‘rganildi.

Qiyosiy tahlil obyekti sifatida Gonkong va Tokio metro tizimlari tanlandi. Tanlov mezonlari: yuqori yo‘lovchi oqimi; masofaga asoslangan tarif; notarif daromadlarni rivojlantirish; ko‘chmas mulk va stansiya atrofi hududlarini tijoratlashtirish; korporativ hisobdorlik va ochiq moliyaviy hisobot mavjudligi.

Tahlil to‘rt mezon bo‘yicha amalga oshirildi: 1) tarif modeli; 2) notarif daromadlar tarkibi; 3) aktiv va yer resurslaridan foydalanish; 4) boshqaruv va samaradorlikni baholash. Toshkent metropoliteni uchun takliflar

institutsional moslik, ijtimoiy maqbullik, moliyaviy ta'sir va amalga oshirish imkoniyati mezonlari asosida shakllantirildi.

Samaradorlikni baholash uchun quyidagi ko'rsatkichlar taklif etiladi: Farebox Recovery Ratio = tarif tushumlari / operatsion xarajatlar × 100; notarif daromadlar ulushi = notarif tushumlar / jami operatsion daromad × 100; bir yo'lovchiga operatsion xarajat = operatsion xarajatlar / tashilgan yo'lovchilar soni; subsidiya yuki = budjetdan olingan mablag'lar / jami xarajatlar × 100.

"Toshkent metropoliteni" AJni moliyaviy sog'lomlashtirish doirasida metropolitenda reklama va media faoliyatini rivojlantirish, platformalar hamda vagonlarda raqamli ekranlar o'rnatish, reklama maydonlarini xususiy media kompaniyalariga ochiq auksion orqali ijaraga berish nazarda tutilgan. Mazkur faoliyatdan olinadigan ijara tushumlarini "Toshkent metropoliteni" AJ tasarrufida qoldirish va metropoliten infratuzilmasini rivojlantirishga yo'naltirish belgilangan.

Shuningdek, metro bekatlariga kirish joylari va bekatlararo o'tish yo'laklarida yo'lovchilar xavfsizligi talablariga rioya etgan holda savdo avtomatlari hamda kichik ko'chma savdo obyektlarini joylashtirish rejalashtirilgan. Ushbu obyektlarni joylashtirish va ulardan foydalanish huquqini ochiq auksion savdolari orqali taqdim etish ko'zda tutilgan.

Metro stansiyalari yaqinida avtoturargohlar tashkil etish asosida "Park & Ride" tizimini joriy etish ham nazarda tutilgan. Mazkur tizim doirasida avtoturargohdan foydalanuvchilarga yo'l chiptalari bo'yicha chegirmalar berish, avtoturargoh to'lovlarini metro chiptasi bilan integratsiyalash hamda avtomobildan jamoat transportiga o'tishni rag'batlantiruvchi mexanizmlarni yo'lga qo'yish rejalashtirilgan.

Bundan tashqari, xususiy tadbirkorlarga metropoliten tunnellari va bekatlarida xavfsizlik talablariga muvofiq faoliyat turlarini ijara asosida amalga oshirish imkoniyatini yaratish, shuningdek, metropolitenga tegishli bo'sh bino va xonalarni kovorking markazlari hamda kichik ofislar sifatida foydalanish uchun auksion orqali ijaraga berish belgilangan [4].

Bugungi kunda dunyoning 213 ta shahrida metro tizimi mavjud. Ushbu tizimlar 63 ta mamlakatda joylashgan bo'lib, jami 949 ta metro yo'nalishini qamrab oladi [22]. Metropolitenlarda yo'l haqi to'lash tizimlari quyidagi shakllarda tashkil etilgan:

Yagona tarif tizimi (Nyu-York va Toshkent metropolitenlari) — safar masofasidan qat'i nazar, bir xil miqdorda yo'l haqi undiriladi.

Masofaga asoslangan tarif tizimi (Tokio, Singapur va Gonkong metropolitenlari) — yo'l haqi bosib o'tilgan masofaga qarab belgilanadi.

Zonali tarif tizimi (London metropoliteni, Berlin jamoat transporti tizimi va Stokgolm metropoliteni) — yo'l haqi yo'lovchi kesib o'tgan zonalar soniga muvofiq hisoblanadi.

Vaqtga asoslangan tarif tizimi (Praga, Vena va Budapesht jamoat transporti tizimlari) — yo'l chiptasi muayyan vaqt oralig'ida transportdan foydalanish huquqini beradi.

Kombinatsiyalashgan tarif tizimi (London, Seul va Shanxay transport tizimlari) — yo'l haqini belgilashda masofa, zona, vaqt va boshqa mezonlar birgalikda hisobga olinadi [14–21].

Ko'plab metro tizimlarida ijtimoiy maqbul tariflarni saqlash va xizmatlar uzluksizligini ta'minlash maqsadida davlat moliyaviy ko'magidan foydalaniladi. Gonkong va Tokio tajribasi tarif tushumlari bilan qo'shimcha daromad manbalarini uyg'unlashtirish metropolitenning moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qiyosiy tahlil Toshkent metropolitenida bir xil tarifdan bosqichma-bosqich differensial tarifga o'tish daromadni oshirish imkonini berishini ko'rsatadi. Biroq to'liq masofaviy tarifni bir vaqtda joriy etish qisqa masofaga qatnaydigan yo'lovchilar uchun ijobiy, uzoq masofada yashovchilar uchun esa qo'shimcha moliyaviy yuk keltirishi mumkin. Shu sababli bazaviy tarif, masofa koeffitsiyenti, kunlik maksimal to'lov chegarasi va maqsadli imtiyozlarni birlashtiruvchi gibrid model maqbul hisoblanadi.

Abonementlar tizimi yo'lovchilarning oldindan to'lovini ta'minlaydi, talabni prognozlashni yaxshilaydi va doimiy foydalanuvchilarning transport xarajatlarini barqarorlashtiradi. Kunlik, haftalik, oylik va korporativ abonementlar, shuningdek, talaba, pensioner va ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi uchun manzilli imtiyozlar joriy etilishi lozim.

1-jadval
Xorijiy tarif va biznes modellarining qiyosiy tahlili[1]

Model/operator	Tarif xususiyati	Asosiy notarif manba	Afzallik	Toshkent uchun tatbiq
Gonkong MTR	Masofaga asoslangan	Ko'chmas mulk, development, ijara	Transport va shaharsozlik qiymatini birlashtiradi	Bekat atrofi hududlarida pilot TOD va qo'shma loyihalar
Tokio Metro	Masofaga asoslangan, elektron to'lov	Chakana savdo, reklama, ko'chmas mulk	Yuqori yo'lovchi oqimi va xarajat intizomi	Differensial tarif, raqamli analitika, stansiya tijorati
London/Berlin	Zonali va integratsiyalashgan	Reklama, ijara, integratsiyalashgan chipta	Transport turlari o'rtasida qulay almashuv	Metro–avtobus–avtoturargoh yagona tarif paketlari
Praga/Vena	Vaqtga asoslangan abonement	Uzoq muddatli abonementlar	Sodda va ijtimoiy tushunarli	Kunlik, haftalik va oylik abonementlar

Notarif daromadlar yo'nalishida stansiya va vagonlarda raqamli reklama, savdo avtomatlari, savdo va xizmat ko'rsatish nuqtalari, telekommunikatsiya infratuzilmasi, nomlash huquqi, kovorking va xizmat ofislari, Park & Ride hamda logistika xizmatlari ustuvor ahamiyatga ega. Bunda har bir obyekt bo'yicha ochiq auksion, xavfsizlik standarti, yagona dizayn talablari va daromadning metropoliten rivojiga maqsadli yo'naltirilishi ta'minlanishi kerak.

Yer va ko'chmas mulk bilan bog'liq daromad manbalari yuqori iqtisodiy salohiyatga ega, biroq institutsional jihatdan murakkab vositadir. Bekat atrofidagi yerlarni metropoliten balansiga to'g'ridan-to'g'ri o'tkazishdan ko'ra, uzoq muddatli ijara, qo'shma rivojlantirish loyihalari, qurilish huquqi uchun to'lov, maxsus rivojlantirish zonalari va yer qiymati o'sishining bir qismini infratuzilmaga qaytarish kabi huquqiy mexanizmlarni joriy etish shaffoflikni oshirish va bozor tamoyillariga muvofiq faoliyat yuritish imkonini beradi.

Operatsion samaradorlikni oshirish daromadlarni ko'paytirish bilan bir xil ahamiyatga ega. Energiya sarfini avtomatik hisobga olish, poyezdlar harakatini optimallashtirish, prognozli texnik xizmat ko'rsatish, aktivlarning hayot sikli bo'yicha hisob, elektron xaridlar va KPI asosida boshqaruv xarajatlarni qisqartirishga xizmat qiladi.

2-jadval
Toshkent metropoliteni uchun taklif etilayotgan integratsiyalashgan mexanizm[2]

Yo'nalish	Asosiy chora	Kutilayotgan natija	KPI
Tarif siyosati	Gibrid masofaviy tarif, to'lov chegarasi, abonementlar	Tarif tushumlarining barqaror o'sishi	Farebox recovery ratio
Ijtimoiy himoya	Imtiyozlarni naqd subsidiya shaklida emas, shaxsiy transport kartasi orqali taqdim etish	Manzillilik va budjet shaffofligi	Imtiyozli safarlar qiymati
Stansiya tijorati	Reklama, savdo avtomatlari, ijara, nomlash huquqi	Notarif daromadlar ulushining o'sishi	Notarif daromadlar ulushi
TOD va ko'chmas mulk	Pilot bekatlarda qo'shma rivojlantirish loyihalari va uzoq muddatli ijara	Kapital va ijara daromadlari	1 m² ga daromad
Park & Ride	Metro chiptasi bilan integratsiyalashgan avtoturargoh	Avtomobildan jamoat transportiga o'tish	Avtoturargoh bandligi
Raqamli boshqaruv	ERP, avtomatik hisob, prognozli texnik xizmat ko'rsatish	Xarajat va to'xtashlarni kamaytirish	Bir yo'lovchiga xarajat; texnik tayyorlik

Taklif etilayotgan mexanizmning asosiy afzalligi tarif islohotini alohida chora sifatida emas, balki notarif daromad, shaharsozlik, raqamlashtirish va xarajatlarni boshqarish bilan yagona tizim doirasida o'zaro uyg'unlashtirishdan iborat. Xorijiy tajriba ko'rsatishicha, tariflarni xizmat sifati va manzilli ijtimoiy himoya

1 Manba: muallif tomonidan [5–9; 14–15; 17–20] manbalar asosida tuzilgan.
2 *Manba: muallif ishlanmasi.*

choralari bilan uyg‘unlashtirmasdan o‘zgartirish jamoatchilik tomonidan qabul qilinishini murakkablashtirishi mumkin. Aksincha, yo‘lovchi uchun xizmat sifati, tezlik, ishonchlilik va qulaylik oshishi tarif o‘zgarishining qabul qilinishini yaxshilaydi.

Gonkong modelini Toshkent sharoitiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tatbiq etish maqsadga muvofiq emas, chunki yerga egalik, ko‘chmas mulkni rivojlantirish bozori, aholi zichligi va boshqaruv institutlari farq qiladi. Shuning uchun «Rail + Property» tamoyilini pilot tarzda, yuqori yo‘lovchi oqimiga ega va qayta rivojlantirish salohiyati mavjud 2–3 ta bekatda sinab ko‘rish maqsadga muvofiq. Pilot natijalari asosida huquqiy va moliyaviy model kengaytirilishi mumkin.

Tarif tizimini isloh qilishda ijtimoiy adolat muhim. Uzoq masofaga qatnaydigan, daromad imkoniyatlari nisbatan cheklangan yo‘lovchilar uchun masofaga asoslangan tarif qo‘shimcha transport xarajatlarini yuzaga keltirishi mumkin. Shu bois kunlik to‘lov limiti, ijtimoiy karta, ish beruvchi tomonidan subsidiyalanadigan korporativ abonement va transport xarajatlarini manzilli kompensatsiya qilish mexanizmlari zarur.

Taklif etilayotgan soliq tushumlarining bir qismini metropolitenga ajratish g‘oyasi moliyaviy manba yaratishi mumkin, biroq u mahalliy budjet barqarorligi va soliq neytralligiga ta’sir qiladi. Shu sababli umumiy foyda solig‘idan doimiy ulush ajratishdan ko‘ra, maxsus rivojlantirish zonalarida infratuzilma tufayli yuzaga kelgan qo‘shimcha yer va mulk qiymatini aniqlash hamda uning bir qismini transport fondiga yo‘naltirish iqtisodiy jihatdan asosliroqdir.

Tadqiqotning cheklovi shundaki, Toshkent metropolitenining batafsil segmentlangan moliyaviy ma’lumotlari ochiq manbalarda yetarli emas. Shu sababli takliflar asosan institutsional va qiyosiy tahlilga tayanadi. Keyingi tadqiqotlarda yo‘lovchilarning to‘lovga tayyorligi, tarif elastikligi, stansiyalar kesimida tijorat salohiyati va turli ssenariylarning moliyaviy modeli ekonometrik usullarda baholanishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Toshkent metropolitenining moliyaviy barqarorligini ta’minlash uchun tarif tushumlari, notarif daromadlar, aktivlar samaradorligi va davlatning ijtimoiy buyurtmasini o‘zaro muvofiqlashtiruvchi integratsiyalashgan boshqaruv mexanizmi zarur.

Birinchidan, 2027-yildan joriy etilishi nazarda tutilgan yangi yo‘l haqi tizimi gibrid masofaviy tarif, kunlik to‘lov limiti, kunlik-haftalik-oylik abonementlar va manzilli imtiyozlarni qamrab olishi kerak. Tarif qarorlari yo‘lovchi oqimi va to‘lovga tayyorlik bo‘yicha tadqiqotlar asosida qabul qilinishi lozim.

Ikkinchidan, reklama, savdo avtomatlari, ijara, nomlash huquqi, telekommunikatsiya, kovorking va Park & Ride xizmatlarini yagona tijorat portfeliga birlashtirish, obyektlarni ochiq elektron auksion orqali berish va daromadlarni rivojlantirish jamg‘armasiga yo‘naltirish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, bekat atrofi hududlarida transportga yo‘naltirilgan rivojlanish va yer qiymatini qoplash mexanizmini pilot tarzda joriy etish lozim. Bunda uzoq muddatli ijara, qo‘shma rivojlantirish loyihalari, infratuzilma to‘lovi va maxsus rivojlantirish zonalari vositalaridan foydalanish mumkin.

To‘rtinchidan, ERP, xalqaro moliyaviy hisobot, tashqi audit, aktivlarning hayot sikli bo‘yicha boshqaruv, energiya monitoringi va prognozli texnik xizmat ko‘rsatish joriy etilib, rahbariyat KPIlari farebox recovery ratio, notarif daromadlar ulushi, bir yo‘lovchiga xarajat, poyezdlarning texnik tayyorligi va subsidiya yuki bilan bog‘lanishi zarur.

Beshinchidan, islohotlarni uch bosqichda amalga oshirish taklif etiladi: 2026–2027-yillarda raqamli ma’lumotlar bazasini shakllantirish va yangi tarif tizimini sinov tariqasida joriy etish; 2027–2028-yillarda stansiya tijorati va Park & Ride’ni kengaytirish; 2028–2030-yillarda TOD va yer qiymatini qoplash mexanizmlarini keng miqyosda joriy etish. Mazkur yondashuv metropoliten daromad manbalarini diversifikatsiya qilish, davlat moliyaviy ko‘magiga bo‘lgan ehtiyojni bosqichma-bosqich qisqartirish, hisobdorlikni kuchaytirish va investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-oktabrdagi PQ-5260-son “Toshkent metropoliteni faoliyatining samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi — Lex.uz. https://lex.uz/docs/5680284
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 4-dekabrdagi PQ-368-son “Toshkent shahrida transport tizimi boshqaruvini takomillashtirish hamda tirbandliklarning oldini olishga qaratilgan qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi — Lex.uz. https://lex.uz/ru/docs/-7883405

3. “Toshkent metropoliteni” AJ. Toshkent metropolitenining 2021–2025-yillardagi asosiy ishlab chiqarish va yo‘lovchi tashish ko‘rsatkichlari: idoraviy statistik ma’lumotlar. — Toshkent, 2026.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 15-maydagi PQ-191-son “Toshkent metropoliteni faoliyatining samaradorligini oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi — Lex.uz. https://lex.uz/docs/-8209276
5. Cervero, R., & Murakami, J. (2009). Rail and property development in Hong Kong: Experiences and extensions. *Urban Studies, 46*(10), 2019–2043. DOI: 10.1177/0042098009339431.
6. Suzuki, H., Murakami, J., Hong, Y.-H., & Tamayose, B. (2015). *Financing Transit-Oriented Development with Land Values: Adapting Land Value Capture in Developing Countries*. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0149-5.
7. MTR Corporation Limited. (2026). *Annual Report 2025*. Hong Kong: MTR Corporation Limited.
8. MTR Corporation Limited. (2026). *Financial Sustainability: Rail plus Property Model*. MTR Corporation rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
9. Tokyo Metro Co., Ltd. (2025). *Tokyo Metro Group Integrated Report 2025*. Tokyo: Tokyo Metro Co., Ltd.
10. Tokyo Metro Co., Ltd. (2025). *Consolidated Financial Statements for the Year Ended March 31, 2025*. Tokyo: Tokyo Metro Co., Ltd.
11. Ardila-Gomez, A., & Ortegon-Sanchez, A. (2016). *Sustainable Urban Transport Financing from the Sidewalk to the Subway: Capital, Operations, and Maintenance Financing*. Washington, DC: World Bank.
12. Flyvbjerg, B. (2007). Cost overruns and demand shortfalls in urban rail and other infrastructure. *Transportation Planning and Technology, 30*(1), 9–30. DOI: 10.1080/03081060701207938.
13. Cervero, R., & Murakami, J. (2008). *Rail + Property Development: A Model of Sustainable Transit Finance and Urbanism*. Working Paper UCB-ITS-VWP-2008-5. Berkeley, CA: University of California, Berkeley, Center for Future Urban Transport.
14. Tokyo Metro Co., Ltd. (2026). *Local Tickets: Fares*. Tokyo Metro rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
15. MTR Corporation Limited. (2026). *Regular Tickets*. MTR Corporation rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
16. Public Transport Council. (2026). *Distance Fares and Transfer Rules*. Singapore Public Transport Council rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
17. Transport for London. (2026). *Tube and Rail Fares*. Transport for London rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
18. Verkehrsverbund Berlin-Brandenburg. (2026). *Tickets and Subscriptions*. VBB rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
19. Prague Public Transit Company. (2026). *Fare Pricelist*. DPP rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
20. Wiener Linien. (2026). *Tickets*. Wiener Linien rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
21. Metropolitan Transportation Authority. (2026). *Subway and Bus Fares*. MTA rasmiy sayti. Murojaat sanasi: 14.07.2026.
22. International Association of Public Transport — UITP. (2025). *Global Metro Figures 2024*. Brussels: UITP.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/6

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz